

วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม
https://so08.tci-thaijo.org/index.php/edunpuJ
ดำเนินการวารสารโดย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้: ตัวแปรสำคัญที่คนเป็นครูไม่ควรมองข้าม

Engagement to Learning: A Key Factor Teachers Should Not Overlook

สมชาย ทุนมาก¹, ทรงภพ ขุนมธุรส², และกฤตยาภรณ์ โตพิทักษ์^{3*}

Somchai Thoonmark¹, Songphop Khunmathurot² and Krittayakan Topithak^{3*}

ครู, โรงเรียนวัดภูนก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลโขทัย เขต 2¹,

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์²,

และรองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์³

Teacher in Watphunok School, Sukhothai Primary Educational Service Area Office, District 2.¹,

Assistant Professor, Ph.D., Lecturer in Department of Education, Faculty of Education, Naresuan University, Thailand ²,

Associate Professor, Ph.D., Lecturer in Department of Educational Administration and Development, Faculty of Education, Naresuan University, Thailand ³

Received: October 31, 2024 Revised: December 1, 2024 Accepted: December 29, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้และความสำคัญของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่อครูผู้สอน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมิติของความสัมพันธ์กับการเรียนรู้และเห็นแนวทางหรือบทบาทของครูที่ต้องจัดการเรียนรู้ ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนในห้องเรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกัน ตลอดจนเห็นแนวโน้มการทำวิจัยทางการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ในปัจจุบัน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการวิจัยโดยศึกษาในฐานะตัวแปรเกิน ประเภทตัวแปรแทรกซ้อน ผ่านการประยุกต์ใช้วิธีการควบคุมตัวแปรด้วยการนำตัวแปรดังกล่าวมาเป็นตัวแปรอิสระที่สนใจ ศึกษาพร้อมด้วย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งในมิติความรู้ ทักษะ และมีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียน นำสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ บทบาทของครู ตัวแปร

Abstract

The purpose of this article was to present the content and significance of student engagement with teachers, providing the concept and the role of teachers in managing a classroom where student engagement differs. Additionally, the article explored current trends in educational research related to commitment to learning, offering suggestions for future studies. It emphasizes the examination of this variable as more than just a confounding factor by integrating it as an independent variable of interest. This

*Corresponding author.

Email address: krittayakant@nu.ac.th

approach provided insights into effective methods for controlling and studying the variable. The findings revealed benefit the application of instructional strategies that fostered student development in knowledge, skills, and positive attitudes toward learning. Finally, this contributed to shaping students into lifelong learners equipped for the challenges of the 21st century.

Keywords: Students' Engagement, Teachers' Roles, Variables

บทนำ

พลวัตของสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมดิจิทัลที่มีข้อมูลสารสนเทศหลากหลายและซับซ้อนด้วยเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ในทุกขณะนาถิ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2559 - 2579 ได้ระบุเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner aspiration) ไว้ว่ามุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนมีทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความสามารถในการอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) และการคิดคำนวณ (Arithmetic) ดังนั้น เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาชาติ คือ การพัฒนาเยาวชนด้วยการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้ มวลประสบการณ์จากการฝึกฝนทักษะและพัฒนาองค์ความรู้เป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการคิดค้นนวัตกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้กระบวนการต่าง ๆ มาพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้อย่างกว้างขวางและช่วยแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน หากแต่มีตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลากหลายมิติ คือ ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ (Student Engagement) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับการส่งสมองค์ความรู้ในศาสตร์และศิลป์แขนงต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของการเรียน ปรับเปลี่ยนและพัฒนาตนเองสู่พฤติกรรมอันพึงประสงค์ ตลอดจนนำนานตนเองไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีความรู้สึกพึงพอใจต่อการเรียน สนใจ พยายามพิจารณาไตร่ตรอง ทุ่มเท อุทิศตนในการทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะ และซึมซาบสิ่งที่ได้เรียนรู้ มีพฤติกรรมและการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองในเชิงบวก มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในบริบทของชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จในการศึกษา (ชนัญชิตา ทูมมานนท์ และคณะ, 2564) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (Skinner & Belmont, 1993) โดยความยึดมั่นกับการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน ผู้ใจจดจ่ออยู่กับการเรียน (วิจารณ์ พานิช, 2556) ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (นพมาศ ว่องวิทย์สกุล, 2557) เนื่องจากมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น

หากพิจารณาระบบการศึกษาในประเทศไทย พบว่า เด็กและเยาวชนไทยใช้ระยะเวลาเรียนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษาราว 20 ปี ซึ่งการเรียนในแต่ละชั้นปีย่อมได้เรียนศาสตร์แขนงต่าง ๆ มากมาย และเมื่อวิเคราะห์หัวขั้ววัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า มีตัวชี้วัดหรือสาระการเรียนรู้บางส่วนที่สัมพันธ์กับเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนแบบย่ำ ซ้ำ ทวนในแต่ละชั้นปี โดยเพิ่มระดับความเข้มข้นของเนื้อหามากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้เรียนย่อมมีโอกาสเกิดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันในหลากหลายระดับ จนอาจกล่าวได้ว่า ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะโดยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน

แม้ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้จะเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนโดยตรง แต่ในมิติของการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันเน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาแนวทางพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยทางการศึกษาจำนวนมากที่คิดค้นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัยอย่างหลากหลาย

ขณะเดียวกันงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาด้านจิตพิสัยกำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการแต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยแพร่หลายมากนัก โดยเฉพาะความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ในมิติการศึกษาความรู้สึกของผู้เรียนว่าต้องการหรืออยากเรียนรู้สิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด และตลอดระยะเวลาที่ได้เรียนรู้และได้ส่งมอบความรู้ต่อเนื่องกันมาโดยตลอดแล้ว ผู้เรียนแต่ละคนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ แตกต่างหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ เมื่อผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกันแล้วครูผู้สอนจะจัดการเรียนรู้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายใหม่ที่คนเป็นครูไม่ควรมองข้าม เพราะอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวม ผู้เรียนอาจไม่อยากเรียนรู้ ไม่ชอบหรือไม่เต็มใจร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ และมีผลการเรียนไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด หากแต่ครูควรมองเข้าถึงแก่นของศาสตร์การสอนหรือพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้พัฒนาผู้เรียน เพราะความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้อาจเป็นตัวแปรหรือเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยพัฒนาการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับนโยบายปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งเน้นให้ “เรียนดี มีความสุข” และช่วยทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทความนี้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ และความสำคัญของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่อครูผู้สอน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นแท้ของจิตพิสัยของนักเรียนและเห็นแนวทางหรือบทบาทของครูผู้สอนที่ต้องจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกัน ตลอดจนเห็นแนวโน้มการท้าวิจัยทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยใช้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning Theory) เป็นฐานสำหรับวิเคราะห์ผลลัพธ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งในมิติความรู้ ทักษะ และมีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้น่าสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1. ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Student Engagement” เป็นคำที่สถาบันการศึกษาทั่วโลกให้ความสนใจและพยายามสร้างให้เกิดขึ้นในการจัดการเรียนรู้อย่างต่าง ๆ อย่างหลากหลาย อุทุมพร ภักดีวงศ์ (2562) อธิบายเกี่ยวกับต้นกำเนิดของ Student Engagement ตามแนวคิดของ Axelson & Flick สรุปได้ว่า เป็นแนวคิดที่เริ่มต้นขึ้นจากงานวิจัยของนักจิตวิทยาการศึกษา เช่น Ralph Tyler ศึกษาเรื่องการใช้เวลาในการทำงานที่ได้รับมอบหมายของผู้เรียน และผลกระทบของการใช้เวลากับผลการเรียนของผู้เรียนที่ศึกษาใน University of Chicago เมื่อปี ค.ศ. 1930 รวมถึง C. Robert Pace ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพงานที่เกิดขึ้นจากความพยายามของผู้เรียนเมื่อปี ค.ศ. 1960 อันเป็นที่มาของ CSEQ (The College Student Experiences Questionnaire) ที่ใช้ในปี ค.ศ. 1979 และลลนา เลิศจิระวงศ์ (2563) กล่าวถึงที่มาของความยึดมั่นกับการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Tylor & Pearson ไว้ว่า เริ่มแรกนั้นมุ่งเน้นศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพิ่มพฤติกรรมเชิงบวก จากนั้นได้พัฒนาขอบเขตของการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนในการ “เรียนรู้วิธีการเรียนรู้” และกลายเป็นผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคม เหล่านี้เป็นจุดกำเนิดของคำว่า Student Engagement ปัจจุบันมีนักวิชาการทางการศึกษาในประเทศไทยได้แปลและนิยามความหมายเป็นคำในภาษาไทยอย่างหลากหลาย เช่น ความยึดมั่นผูกพันในการเรียน ความทุ่มเทกับการเรียน ความผูกพันในการเรียน และความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ ฯลฯ

1.1 ความหมายของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้

นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้ให้นิยามความหมายเกี่ยวกับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ หรือ Student Engagement ในลักษณะนิยามศัพท์เชิงทัศนคติ อารมณ์ ความรู้สึก โดย Skinner and Belmont (1993) ได้กล่าวถึงความหมายของ Student Engagement หรือความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ไว้สรุปได้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีทัศนคติทางอารมณ์ในเชิงบวกระหว่างการทำกิจกรรม เช่น กระตือรือร้น สนใจ ฯลฯ ตรงกับทิพอาภา กลั่นคำหอม (2556) ที่นิยาม

ความหมายของ Student Engagement ไว้ว่า หมายถึง สภาวะ ความรู้สึก และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีต่อการเรียน ในทางบวก นพมาศ ว่องวิทย์สกุล (2557) อธิบายเพิ่มเติมว่า ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ คือ การที่นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน โดยแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่มีความกระตือรือร้นอย่างต่อเนื่อง และการแสดงออกทางด้านอารมณ์ความรู้สึกในการอยากมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนด้วยความเต็มใจ ทั้งในด้าน วิชาการ กระบวนการเรียนรู้ และด้านกิจกรรม ซึ่งพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้อาจไม่ได้จำกัดเฉพาะเวลาที่นักเรียน อยู่ในโรงเรียนเท่านั้น แต่ไม่ว่านอกห้องเรียนหรือนอกโรงเรียนนักเรียนก็ยังคงต้องมีความสนใจในการเรียนและการทำกิจกรรม อย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน และวิลสัน ทราเยทอง (2561) แสดงทัศนะเพิ่มเติมว่าเป็นลักษณะของพฤติกรรม ที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในห้องเรียน สนุกกับการเรียน ทุ่มเทให้กับการเรียน กระตือรือร้นในการเรียน เข้าเรียนตรงเวลา มีความรับผิดชอบในการทำการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นว่านักเรียน เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองกำลังเรียนอยู่ โดยอุทุมพร ภักดีวงศ์ (2562) แสดงแนวคิดเพิ่มเติมว่า หลักฐานของความยึดมั่นผูกพัน กับการเรียน คือ การมีความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นหลัก เป็นสิ่งสะท้อนถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนและ เป็นตัวทำนายที่ดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากทัศนะของนักวิชาการข้างต้น ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ จึงหมายถึง คุณลักษณะ พฤติกรรม หรือความรู้สึกเชิงบวกของผู้เรียนที่มีส่วนร่วมหรือแสดงออกทางการเรียนรู้ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ทั้งด้านวิชาการ การทำกิจกรรม รวมถึงความภูมิใจในตนเองและมีความสุขกับการเรียนรู้ โดยความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้เรียน

1.2 องค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นสภาวะเชิงบวกที่ผู้เรียนมีต่อการเรียน นักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนคุณลักษณะเชิงรูปธรรมของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลายและน่าสนใจ ซึ่งจากการศึกษาตำรา วารสาร และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับองค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียน พบว่า ยุติ พันธุ์สุจริต (2554) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันโดยสรุปได้ว่า แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ เพื่อให้ได้ผลการวัดที่ครอบคลุมความหมายของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียน ได้แก่ ความยึดมั่นผูกพัน เชิงพฤติกรรม (Behavioral Engagement) ความยึดมั่นผูกพันเชิงอารมณ์ (Emotional Engagement) และความยึดมั่น ผูกพันเชิงปัญญา (Cognitive Engagement) ซึ่งตรงกับแนวคิดของนพมาศ ว่องวิทย์สกุล (2557) และอุทุมพร ภักดีวงศ์ (2562) จึงสามารถสรุปองค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. ความยึดมั่นผูกพันทางปัญญา (Cognitive Engagement) หมายถึง สภาวะหรือคุณลักษณะที่นักเรียนมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะเรียนรู้ ทุ่มเทและกระตือรือร้นกับความท้าทายทางวิชาการที่ยากและซับซ้อน การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ในเรื่องที่กำลังศึกษา เสาะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเรียนอย่างกว้างขวางอยู่เสมอ

2. ความยึดมั่นผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement) หมายถึง นักเรียนมีความรู้สึกสนใจ มีความสุข ชอบ และสนุกกับการเรียน รู้สึกว่าตนเป็นส่วนสำคัญของการเรียน และภูมิใจกับการมีส่วนร่วมระหว่างการทำกิจกรรม การเรียนรู้ ตลอดจนเห็นคุณค่าของการพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ

3. ความยึดมั่นผูกพันทางพฤติกรรม (Behavior Engagement) หมายถึง นักเรียนเข้าเรียนเป็นประจำ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเสมอ เอาใจใส่และรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานครบถ้วนตรงเวลา และมีปฏิสัมพันธ์ อันดีกับผู้อื่นตลอดระยะเวลาที่เรียน

1.3 การวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ในสาขาจิตวิทยา ซึ่งต้องใช้เครื่องมือวัดประเมิน ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ มโนทัศน์ และความรู้สึก นักวิชาการได้เสนอแนวทางและเครื่องมือสำหรับวัดความยึดมั่นผูกพัน

กับการเรียนรู้ไว้อย่างหลากหลาย เช่น ยุวดี พันธุ์สุจริตกุล (2554) ได้กล่าวถึงการวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนตามแนวคิดของ Elaine ซึ่งมี 5 วิธี ได้แก่

1. แบบรายงานตนเอง (self - report) มีลักษณะเป็นแบบสอบถามให้นักเรียนเป็นผู้ตอบตามความจริงและตามการรับรู้หรือการปฏิบัติของนักเรียน ข้อดี คือ ทำให้ได้ข้อมูลจากนักเรียนได้โดยตรง เหมาะสำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีขนาดใหญ่ เนื่องจากสามารถเก็บข้อมูลได้สะดวกและประหยัดเวลา
2. แบบตรวจสอบรายการและมาตราประมาณค่า (checklist and rating scales) มีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบ เป็นการรายงานความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนจากการตอบหรือจากมุมมองของครู
3. การสังเกตทางตรง (direct observations) ใช้เพื่อยืนยันการตอบของนักเรียนเกี่ยวกับระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ วิธีนี้จะใช้การสังเกตพฤติกรรมระหว่างทำกิจกรรมว่านักเรียนทำหรือไม่ เป็นการสังเกตในช่วงเวลาสั้น ๆ หรือเฉพาะบางช่วงเวลา
4. การวิเคราะห์ผลงาน (work sample analysis) เป็นการวัดความยึดมั่นผูกพันด้านความยึดมั่นผูกพันทางปัญญา เช่น วิธีการเรียนการแก้ปัญหาของนักเรียนโดยวิเคราะห์จากผลงานของนักเรียน เช่น โครงงาน แฟ้มสะสมผลงาน การแสดงความสามารถ และการแสดงนิทรรศการ
5. การศึกษาแบบเจาะลึกกับกรณีศึกษา (focus case studies) ใช้กับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก เนื่องจากเป็นวิธีที่ทำให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียด นำไปใช้อธิบายระดับความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนได้ นักวิจัยสามารถใช้คำถามลงลึกถึงรายละเอียด และสามารถสังเกตปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนกับบุคคลอื่นได้พร้อมกัน

ทั้งนี้ อุทุมพร ภักดีวงศ์ (2562) กล่าวว่า การวัดระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นการวัดประเมินเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน สามารถทำได้หลายวิธี แต่ที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การประเมินความคิดเห็นของบุคคลซึ่งกระทำโดยใช้วิธีการประเมินความคิดเห็น (rating scale method) ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) นอกจากนี้ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนมีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน การประเมินขณะสอนของครูจะช่วยตรวจสอบความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในห้องเรียนเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการเรียนให้ดีขึ้นได้

การวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้สามารถทำได้หลากหลายวิธี โดยตัวบ่งชี้หรือประเด็นการประเมินควรสอดคล้องกับองค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ด้านปัญญา ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ด้านอารมณ์ และความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม โดยวิธีที่นิยมใช้สำหรับวัดระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ คือ แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า โดยให้นักเรียนเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง เพราะเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาก จึงสะดวกต่อการเก็บข้อมูล ทั้งนี้ควรสร้างข้อคำถามที่ตรงกับนิยามของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ในแต่ละด้าน และนำแบบสอบถามไปตรวจสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้จริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

ข้อคำถามที่ใช้สอบถามความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็นข้อคำถามที่เข้าใจง่าย สื่อสารได้ชัดเจน และสามารถใช้สอบถามนักเรียนได้หลากหลายช่วงวัย โดยปรับระดับภาษาและระดับมาตราประมาณค่าให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียนในแต่ละช่วงชั้น โดยลักษณะของข้อคำถามของแบบสอบถามความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้มีทั้งคำถามเชิงบวกและคำถามเชิงลบ เช่น Hart et al, (2011) ได้พัฒนาแบบสอบถามสำหรับวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ หรือ The Student Engagement in Schools Questionnaire (SESQ) โดยมีประเด็นคำถามที่น่าสนใจทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เรียงลำดับข้อคำถามเป็นอนุกรมสลับครอบคลุมองค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม และด้านปัญญา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างข้อคำถามใน The Student Engagement in Schools Questionnaire (SESQ) ของ Hart et al, (2011)

ประเด็น	ข้อคำถาม
1. ความยึดมั่นผูกพัน ด้านอารมณ์ความรู้สึก (จากการเรียนรู้)	ฉันรู้สึกสนใจที่จะเรียนรู้เป็นอย่างมาก (a1)
	ฉันคิดว่าการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นสิ่งที่น่าสนใจ (a3)
	ฉันรู้สึกชอบที่ฉันได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียน (a5)
	ฉันรู้สึกสนุกกับการได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในชั้นเรียน (a7)
	ฉันคิดว่าการเรียนเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ (a9R)
2. ความยึดมั่นผูกพัน ด้านอารมณ์ความรู้สึก (จากโรงเรียน)	ฉันชอบโรงเรียนนี้ (a11)
	ฉันรู้สึกภูมิใจที่ได้เรียนโรงเรียนนี้ (a13)
	ฉันตั้งใจว่าจะไปโรงเรียนในทุกเช้า (a15)
	ฉันมีความสุขที่ได้เรียนโรงเรียนนี้ (a17)
3. ความยึดมั่นผูกพัน ด้านพฤติกรรม (ความเพียรพยายาม)	ฉันพยายามอย่างมากที่จะเรียนให้ดีที่สุด (a2)
	ฉันพยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถเมื่ออยู่ในชั้นเรียน (a4)
	เมื่ออยู่ในชั้นเรียน ฉันให้ความร่วมมือกับการทำกิจกรรมในชั้นเรียน (a6)
	ฉันให้ความสนใจกับชั้นเรียน (a8)
	เมื่ออยู่ในชั้นเรียน ฉันก็แค่ทำเหมือนกำลังทำงาน (a10R)
	งานในโรงเรียน ฉันทำพอให้ผ่าน ๆ ไป (a12R)
	เมื่อฉันอยู่ในชั้นเรียน ฉันไม่มีสมาธิ (a14R)
	ถ้าฉันไม่เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ฉันจะทบทวนซ้ำอีกครั้งจนกว่าฉันจะเข้าใจ (a16)
	เมื่อฉันพบปัญหาเกี่ยวกับทำการบ้านที่ยาก ฉันจะพยายามต่อไปจนกว่าจะแก้ไขปัญหานั้นได้ (a18)
4. ความยึดมั่นผูกพัน ด้านพฤติกรรม (กิจกรรมนอก หลักสูตร)	ฉันเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น วันกีฬา และทัศนศึกษานอกสถานที่ของโรงเรียน (a20)
	ฉันอาสาช่วยงานกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น งานกีฬา งานประชุมหรือกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง (a22)
	ฉันมีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตรในโรงเรียน (a24)
5. ความยึดมั่นผูกพัน ด้านปัญญา	เมื่อฉันเรียนรู้ ฉันพยายามทำความเข้าใจเนื้อหาใหม่ ๆ มากขึ้นโดยเชื่อมโยงเนื้อหานั้นกับความรู้เดิมของฉัน (b1)
	เมื่อฉันเรียนรู้ ฉันเข้าใจว่าข้อมูลนั้นมีประโยชน์อย่างไรในโลกแห่งความเป็นจริง (b2)
	เมื่อเรียนรู้ข้อมูลใหม่ ๆ ฉันพยายามสรุปความคิดด้วยคำพูดของตนเอง (b3)
	เมื่อฉันเรียนรู้ ฉันพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับประสบการณ์ของฉัน (b4)
	ฉันยกตัวอย่างด้วยตัวเองเพื่อช่วยให้ฉันเข้าใจแนวคิดสำคัญที่ฉันเรียนรู้จากโรงเรียน (b5)
	เมื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากโรงเรียน ฉันพยายามดูว่าสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับสิ่งอื่น ๆ ที่ฉันรู้แล้วอย่างไร (b6)
	เมื่อเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากโรงเรียน ฉันมักจะพยายามเชื่อมโยงกับสิ่งที่ฉันเรียนรู้ในชั้นเรียนกับสิ่งอื่น ๆ ว่าเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน (b7)

ประเด็น	ข้อคำถาม
	ฉันพยายามที่จะพิจารณาความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ฉันกำลังเรียนรู้จากโรงเรียนและสิ่งที่ฉันรู้แล้ว (b8)
	ฉันพยายามเข้าใจว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้ในโรงเรียนสัมพันธ์กันอย่างไร (b9)
	ฉันพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่ฉันรู้อยู่แล้วกับสิ่งที่ฉันเรียนรู้จากโรงเรียน (b10)
	ฉันพยายามคิดทบทวนประเด็นต่าง ๆ และตัดสินใจว่าฉันควรเรียนรู้อะไรจากสิ่งเหล่านั้นมากกว่าการอ่านให้จบเพียงอย่างเดียว (b11)
	เมื่อกำลังเรียนรู้ ฉันพยายามรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเนื้อหาที่เรียนด้วยวิธีการแบบใหม่ (b12)

ตัวอย่างเครื่องมือวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการประยุกต์ใช้ข้อคำถามจาก The Student Engagement in Schools Questionnaire (SESQ) ของ Hart et al, (2011) จากงานวิจัยของสมชาย ทุนมาก (2567) ได้สร้างเครื่องมือวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตรประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดย 5 หมายถึง ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด, 4 หมายถึง ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมาก, 3 หมายถึง ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนปานกลาง, 2 หมายถึง ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อย และ 1 หมายถึง ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อยที่สุด ทั้งนี้ รายการประเมินมีลักษณะเป็นข้อคำถามเชิงบวกครอบคลุมองค์ประกอบของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนทั้ง 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างเครื่องมือวัดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยของสมชาย ทุนมาก (2567)

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	ด้านที่ 1 ความยึดมั่นผูกพันทางปัญญา					
1.	ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อให้มีผลการเรียนดีที่สุด	5	4	3	2	1
2.	เมื่อเรียนเนื้อหาวิชาภาษาไทยไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะพยายามหาคำตอบด้วยตนเองก่อนที่จะถามเพื่อนและครู	5	4	3	2	1
3.	ข้าพเจ้ามักจะแสดงความคิดเห็นและสอบถามเพื่อน ๆ หรือครูเพื่ออภิปรายความรู้เกี่ยวกับวิชาภาษาไทยอยู่เสมอ	5	4	3	2	1
4.	เมื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในวิชาภาษาไทย ข้าพเจ้ามักจะพยายามสรุปความคิดด้วยตนเอง	5	4	3	2	1
5.	ข้าพเจ้าทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้และค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับวิชาภาษาไทยเพิ่มเติมอยู่เสมอ	5	4	3	2	1
	ด้านที่ 2 ความยึดมั่นผูกพันทางอารมณ์					
6.	ข้าพเจ้าชอบเรียนวิชาภาษาไทยมากกว่าวิชาอื่น	5	4	3	2	1
7.	ข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เรียนวิชาภาษาไทย	5	4	3	2	1
8.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเรียนวิชาภาษาไทยช่วยให้บรรยากาศการเรียนวิชาภาษาไทยสนุกสนานขึ้น	5	4	3	2	1
9.	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในวิชาภาษาไทย	5	4	3	2	1
10.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเรียนวิชาภาษาไทยมีประโยชน์ต่อตนเองทั้งในปัจจุบันและในอนาคต	5	4	3	2	1

	ด้านที่ 3 ความยึดมั่นผูกพันทางพฤติกรรม					
11.	ข้าพเจ้าเข้าเรียนวิชาภาษาไทยเป็นประจำ	5	4	3	2	1
12.	ข้าพเจ้าส่งงานวิชาภาษาไทยครบถ้วน ตรงเวลาทุกครั้ง	5	4	3	2	1
13.	ข้าพเจ้าไม่เล่นโทรศัพท์มือถือ หรือไม่ทำงานวิชาอื่น หรือไม่ทำกิจกรรมอื่นขณะเรียน วิชาภาษาไทย	5	4	3	2	1
14.	แม้ว่างานวิชาภาษาไทยจะยากเพียงใด ข้าพเจ้าก็จะพยายามค้นคว้าและลงมือทำ ให้สำเร็จ	5	4	3	2	1
15.	ข้าพเจ้าสามารถทำกิจกรรมในวิชาภาษาไทยร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ทุกคน	5	4	3	2	1

2. ความสำคัญของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่อครูผู้สอน

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะ พฤติกรรม หรือความรู้สึกเชิงบวกของผู้เรียนที่มีส่วนร่วมหรือแสดงออกทางการเรียนรู้ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอที่แฝงเร้นอยู่ในตัวผู้เรียนทุกคนผ่านแนบปรตกับ ความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคลในระดับที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนจึงควรเข้าใจ สนใจ และนำลักษณะ โดยธรรมชาติของผู้เรียนมาใช้ออกแบบการเรียนการสอนผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน หรือพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างถูกต้องมากที่สุด เพราะในห้องเรียนแห่งความเป็นจริง ผู้สอนไม่อาจเพิกเฉยกับนักเรียนที่มีความยึดมั่นผูกพันต่ำหรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำได้ เนื่องจากคนเหล่านั้นไม่ใช่คนที่เรียนไม่เก่ง หากแต่บางครั้ง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำมาพัฒนาผู้เรียนในห้องเรียนอาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้จึงมีความสัมพันธ์กับครูผู้สอนในฐานะเป็นตัวแปร (สับ) สำคัญที่สามารถทำนายและเปลี่ยนแปลง ผลการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญโดยแท้ ครูผู้สอนจึงควรเรียนรู้แนวทางจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกันเพื่อนำไปปรับใช้ในบริบทห้องเรียนจริงและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างน่าสนใจ

2.1 การจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกัน

ธรรมชาติของห้องเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ จะมีผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน หรือคละความสามารถเก่ง ปานกลาง และอ่อน ซึ่งมีโอกาสที่ผู้เรียนในห้องเรียนนั้นจะมีระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกันหลากหลายระดับ ดังกรณีศึกษาจากงานวิจัยของสมชาย ทุนมาก (2567) ที่พัฒนาความสามารถการเขียนเรียงความของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกัน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน (CO – 5 STEPs) ร่วมกับแบบฝึกทักษะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย โดยวัดระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนของประชากร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แต่ละห้องเรียนประกอบด้วยนักเรียนที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกัน (กลุ่มสูง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มต่ำ) ทุกห้องเรียน และได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มเพื่อจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกัน หลังจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน (CO – 5 STEPs) ร่วมกับแบบฝึกทักษะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบพหุคูณ (multiple comparison test) ของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถการเขียนเรียงความของกลุ่มตัวอย่างที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนกลุ่มสูง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มต่ำ แตกต่างกันจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มสูงกับกลุ่มปานกลาง กลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ และกลุ่มปานกลางกับกลุ่มต่ำ แสดงให้เห็นว่าระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนสัมพันธ์กับคะแนนความสามารถการเขียนเรียงความอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนสูงจะมีความสามารถในการเขียนเรียงความสูงตามไปด้วย หรือสูงกว่ากลุ่มปานกลาง และกลุ่มต่ำตามลำดับ กรณีศึกษา

ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติอาจประกอบด้วยนักเรียนที่มีระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกัน ซึ่งเป็นลักษณะโดยธรรมชาติของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอาจมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกันหลากหลายระดับเพราะมีมวลประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ครูจึงควรเข้าใจและสังเกตนักเรียนก่อนและหลังจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาพิจารณา ระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ดังที่ยูดี พันธุ์สุจริต (2554) กล่าวถึงความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ตรงกับชนัญชิตา ทูมมานนท์ และคณะ (2564) ที่กล่าวว่า ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงพอใจต่อการเรียน สนใจ พยายามทุ่มเททุกทิศตนในการเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะ และซึมซาบต่อสิ่งที่ได้เรียน ตลอดจนมีพฤติกรรมและการแสดง ปฏิกริยาตอบสนองในเชิงบวก ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จในการศึกษา ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีบทบาทเป็นผู้ศึกษาตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนทั้งในเชิงปฏิบัติการผ่านการสอนจริงในชั้นเรียนและในเชิงทดลองผ่านการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2.2 แนวทางการส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้

แนวทางการส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้สำหรับครูผู้สอนควรเริ่มจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ โดย Barkley (2009, อ้างถึงใน วิลสัน ทรายทอง, 2561) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความยึดมั่นผูกพันในการเรียนของนักเรียน คือ แรงจูงใจ (Motivation) และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ห้องเรียนต้องประกอบไปด้วยความตื่นตัว และผู้เรียนมีแรงจูงใจสูง โดยการศึกษาจะไร้ความหมายหากความกระตือรือร้นไม่มีผลในกระบวนการเรียนรู้ ในทางกลับกันหากนักเรียนมีการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) แต่ไม่มีความเต็มใจและต่อต้าน นักเรียนเหล่านี้จะไม่เกิดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนอันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากแรงจูงใจและการเรียนรู้เชิงรุก ดังนั้น หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะไม่เกิดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ (Student Engagement) อย่างแน่นอน เนื่องจากความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ไม่ใช่ผลลัพธ์ขององค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง แต่เป็นผลผลิตผลลัพธ์จากทั้งสององค์ประกอบ และความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เกิดในภาวะที่ต่อเนื่อง

ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ เมื่อความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เกิดจากปัจจัย 2 ส่วน คือ แรงจูงใจและการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งมีความสำคัญเทียบเท่ากัน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดในภาวะต่อเนื่อง และหากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งจะไม่เกิดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ ดังนั้น เป้าหมายสำคัญของการเพิ่มความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่จะดำเนินการออกแบบกิจกรรม วิธีการ ภาระงาน ที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย โดยคำนึงถึงความต้องการ สภาพสังคม และธรรมชาติของรายวิชา นักวิชาการทางการศึกษาได้เสนอแนวทางส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของนักเรียนไว้ว่า เกิดจากการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม (Macro) และวิธีส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การประเมิน เนื่องจากการประเมินเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ช่วยให้ครูปรับการเรียนการสอนและให้นักเรียนปรับการเรียนรู้อยู่ของตนเอง โดยต้องใช้การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ไม่ใช่การประเมินเพื่อการตรวจสอบว่าตกหรือผ่าน (Summative Assessment) ทั้งนี้ นพมาศ ว่องวิทย์สกุล (2557) เสนอแนะว่า ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งที่ได้จากการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูจึงต้องพยายามหากลยุทธ์และเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนที่สร้างความสนใจแก่นักเรียน เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้แบบลงมือทำ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เชื่อมโยงบทเรียนใหม่เข้ากับสิ่งที่นักเรียนเคยเรียนรู่มาก่อน เพื่อช่วยให้เข้าใจบทเรียนได้ง่าย ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ สนุกสนานกับการเรียนมากขึ้น จนเกิดเป็นความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่อไป อีกทั้งยังแสดงทัศนคติเกี่ยวกับการวางรากฐานสำหรับการสร้างความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ไว้ว่า การสร้างความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม ทัศนคติ การรับรู้ของนักเรียน การปฏิบัติตนในห้องเรียน

และในโรงเรียน นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ความคาดหวังของครอบครัวและเพื่อน ๆ ซึ่งครูจะต้องวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับปัจจัยพื้นฐานก่อนเริ่มสอน ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ (Learning relationship) นักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ตั้งใจเรียนเมื่อตนเองรู้สึกว่าไม่ได้รับความสนใจจากครู ดังนั้นครูควรให้ความสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนพยายามแสดงความสามารถในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง
2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในห้องเรียน (Creating the ideal classroom environment) ห้องเรียนควรมีบรรยากาศที่สะดวกสบาย รวมถึงมีแรงกระตุ้นทางจิตใจให้นักเรียนอยากเรียน
3. รางวัลและสิ่งจูงใจ (Reward and incentives) การให้รางวัลแก่นักเรียนที่ทำงานสำเร็จหรือปฏิบัติตามข้อตกลง ซึ่งเป็นผลตอบแทนของการตั้งใจ โดยเน้นการสะท้อนถึงผลตอบแทนของการตั้งใจ เช่น เกิดความภาคภูมิใจเมื่อทำงานสำเร็จซึ่งเป็นแรงจูงใจที่เกิดภายในตัวนักเรียน
4. การแนะนำหลัก/กฎทั่วไป (Guiding principle) ครูควรแนะนำให้นักเรียน รู้วิธีการปฏิบัติตนต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การปรับตัว ความเพียร ความรับผิดชอบ
5. การฝึกนิสัย (Habits) ครูควรเสริมสร้างนิสัยการเข้าเรียนหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกช่วงเวลาตลอดคาบเรียน รวมถึงตลอดจนชี้แนะแนวทางให้นักเรียนฝึกนิสัยที่ดีซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้มากขึ้น
6. ทักษะพื้นฐาน (Fundamental skills) เช่น ทักษะการอ่านขั้นพื้นฐาน การอภิปรายกลุ่ม การใช้เทคโนโลยี การนำเสนองาน รวมถึงทักษะทางสังคม โดยครูควรประเมินและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้วิจัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2562) ได้เสนอแนวทางการสร้างความไว้วางใจและบทบาทการโค้ชของครู โดยเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจ (Trust) ให้เกิดกับผู้เรียน โดยครูและนักเรียนคิด พูด และทำในสิ่งที่ตรงกัน เห็นอกเห็นใจ ไต่ถามทุกข์สุข ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย และแสดงออกทางอารมณ์อย่างมีความมั่นคง รวมทั้งสร้างสัมพันธ์ภาพที่สนับสนุนพื้นฐานของการยอมรับนับถือ ผ่านการยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทาย พูดคุยเรื่องสร้างสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ กล่าวขอบคุณหรือขอโทษตามแต่ละโอกาส และยอมรับความคิดเห็นหรือเหตุผลที่แตกต่างกัน สิ่งสำคัญ คือ ผู้สอนควรปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยความเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยการให้เกียรติผู้เรียน ให้ความยุติธรรม ให้ความเสมอภาคโดยไม่แบ่งแยก ให้ความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ และมอบสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ตลอดจนเอาใจใส่ผู้เรียนจนเกิดการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เติบโตตามธรรมชาติ

บทบาทของครูผู้จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกัน จึงควรใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนทั้งในมิติบุคลิกภาพของครูผู้สอน สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน เนื้อหาวิชา กลวิธีการจัดการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติเชิงบวก และมีความต้องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยความยึดมั่นผูกพันเป็นฐาน (The Engagement - Based Learning and Teaching: EBLT) ซึ่งมีหลักการเบื้องต้น 3 ประการ ได้แก่ 1) การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน เรียนเนื้อหาจากง่ายไปยากและใช้ประสบการณ์เดิมประยุกต์ใช้เชื่อมโยงกับสิ่งที่เรียนซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนได้ดียิ่งขึ้น 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ส่วนบุคคล ผ่านการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้รู้จักนักเรียนแต่ละคนมากขึ้น และมอบหมายงานรายบุคคลที่สอดคล้องกับมวลประสบการณ์ชีวิต สังคม และวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน และ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจและอยากเรียนรู้

2.3 ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้: ตัวแปรสำคัญที่ครูนักวิจัยไม่ควรมองข้าม

ปัจจุบันมีนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศสนใจศึกษาวิจัยตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ดังนี้

มิติการพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียน เช่น งานวิจัยของ นพมาศ ว่องวิทย์สกุล (2557) ได้พัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการทดลองแบบอนุกรมเวลาโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบวัดซ้ำ (one - way repeated measure MANOVA) ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมเพื่อส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย มีชื่อว่าโปรแกรม 3L ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การมองภาพรวม (Look) ขั้นที่ 2 การสร้างแรงจูงใจ (Like) และขั้นที่ 3 การรักและหลงใหลในสิ่งที่เรียน (Love) โดยนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบใช้โปรแกรมฯ มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยระหว่างการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติทั้งในระหว่างการทดลองและหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตลอดจนมีความคงทนของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรายวิชาภาษาไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้หาค่าความสัมพันธ์ (Pearson Correlation) ระหว่างค่าเฉลี่ยความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนกลุ่มทดลองเป็นรายคู่ในแต่ละครั้ง พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .33$ ถึง $.47$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอุทุมพร ภักดีวงศ์ (2562) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความผูกพันของผู้เรียนและความสามารถในการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยพัฒนามาจากการผสมผสานแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบตื่นตัว การเรียนรู้แบบร่วมมือ การสร้างแรงจูงใจ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนมีความเหมาะสมเท่ากับ 4.71 อยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถส่งเสริมระดับความผูกพันของผู้เรียน โดยระดับความผูกพันของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตลอดจนผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก จากงานวิจัยข้างต้นสื่อให้เห็นว่าการพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของนักเรียนสามารถทำได้จริงโดยมีแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานสำหรับพัฒนารูปแบบ เช่น การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning) แนวคิดการสอนแบบใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning) และแนวคิดการสอนและการเรียนรู้โดยความยึดมั่นผูกพันเป็นฐาน (The Engagement-Based Learning and Teaching: EBLT) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีส่วนช่วยส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนทั้งในด้านปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรม ดังนั้นหากครูจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนตามแนวคิดดังกล่าวจะช่วยพัฒนาความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ทั้งนี้ ควรพิจารณา มวลประสบการณ์ ความสนใจ และช่วงวัยของนักเรียนร่วมด้วยเพื่อเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีได้อย่างเหมาะสมและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

มิติการศึกษาความสัมพันธ์ของความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ เช่น ยุติ พันธุ์สุจริต (2554) ได้วิเคราะห์โมเดลทางเลือกของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านการเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัด สพฐ. ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 975 คน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม (3-way MANOVA) วิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์โมเดลลิสมัลแบบโมเดลอิทธิพลตัวแปรส่งผ่าน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีระดับความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนหญิงมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนกลุ่มที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนสูงกว่ากลุ่มที่บิดามารดาหย่าร้าง/แยกกันอยู่/เสียชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่มีความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนสูงกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งยังพบว่าความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนมีอิทธิพลทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทิพอาภา กลิ่นคำหอม (2556) ได้ศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดจากอิทธิพลของครู กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 429 คน ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุของความยึดมั่นผูกพัน

ของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดจากอิทธิพลของครูที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และอิทธิพลของครูส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยตัวแปร การปฏิบัติการสอนของครูมีบทบาทส่งผ่านแบบบางส่วนจากความยึดมั่นผูกพันของครูไปยังความยึดมั่นผูกพันของนักเรียน และตัวแปรความยึดมั่นผูกพันของนักเรียนมีบทบาทส่งผ่านแบบบางส่วนจากการปฏิบัติการสอนของครูไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อีกทั้ง Li and Xue (2023) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยึดมั่นผูกพันทั้งอิทธิพลต่อ ความตั้งใจ พฤติกรรม และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อ การมีส่วนร่วมในการเรียนของนักศึกษา จำแนกออกเป็นปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียน ($R = 0.456$) และพฤติกรรมเชิงบวกของครู ($R = 0.419$) กับความตั้งใจ พฤติกรรม และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ ความร่วมมือ ($R = 0.174$) การสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อม ($R = -0.028$) พฤติกรรมเชิงลบของครู ($R = -0.064$) และพฤติกรรมการเรียนรู้ เชิงลบ ($R = -0.145$) ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผลการวิจัยยังระบุด้วยว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การมีส่วนร่วมของนักเรียนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยขัดขวาง ปัจจัยส่งเสริม ได้แก่ อารมณ์เชิงบวกของนักเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวก พฤติกรรมครูเชิงบวก ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างครู กับนักเรียน ความสามารถในการเรียนรู้และการคิดของนักเรียน การสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ ลักษณะส่วนบุคคลและ บุคลิกภาพของนักเรียน และปัจจัยด้านการสอน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การขาดการสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อม พฤติกรรม เชิงลบของนักเรียน และพฤติกรรมเชิงลบของครู จากงานวิจัยข้างต้นสื่อให้เห็นว่าความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนมีผล ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสามารถนำไปกำหนดนโยบายทางการศึกษา หรือให้สำหรับพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

มิติการทดลองจัดการเรียนรู้โดยนำวิธีการสอนมาส่งเสริมทักษะความรู้ควบคู่กับความยึดมั่นผูกพันกับ การเรียนรู้ เช่น ชนัญชิตา ทุมมานนท์ และคณะ (2564) ได้ทดลองเปรียบเทียบความยึดมั่นผูกพันในการเรียนก่อนกับหลัง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย จำนวน 375 คน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบผสมผสานส่งผลให้ ความยึดมั่นผูกพันในการเรียนเชิงอารมณ์ $t(232) = -2.841, p = .005$ การยึดมั่นผูกพันในการเรียนเชิงพฤติกรรม $t(232) = -3.993, p = .000$ และความยึดมั่นผูกพันในการเรียนโดยรวม $t(232) = -2.310, p = .022$ เพิ่มสูงขึ้น ส่วนการยึดมั่น ผูกพันในการเรียนเชิงรู้คิดก่อนและหลังเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ งานวิจัยดังกล่าวเป็นการต่อยอด จากการทราบว่าความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนช่วยพัฒนาความรู้ของนักเรียนได้ จึงศึกษาเชิงทดลองนำวิธีการสอนต่าง ๆ มาจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันและพัฒนาผลสัมฤทธิ์หรือความสามารถของนักเรียนควบคู่กันไปด้วย เพื่อศึกษาว่าวิธีการสอนเหมาะสมสำหรับจัดการเรียนรู้ได้ดี ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า ความยึดมั่น ผูกพันกับการเรียนรู้ทั้งด้านปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเรียนรู้หรือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาวิจัยตัวแปรความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนในหลากหลาย มิติ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ เมื่อความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นลักษณะแฝงเร้นอยู่ในตัว นักเรียนทุกคนโดยธรรมชาติแล้ว การศึกษาวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถและทักษะของผู้เรียนในทุกแขนงวิชา จึงควรพิจารณาความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ร่วมด้วย ทั้งนี้ หากพิจารณาตามแนวทางของการวิจัยจะพบว่า ยังไม่มีผู้ศึกษา ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนในลักษณะตัวแปรเกิน (Extraneous Variables) ซึ่งอาจมีผลแทรกซ้อนต่อการสรุปผลการวิจัย เพื่อความละเอียดรอบคอบในการวิจัยและการสรุปผลที่มีความตรงภายใน (Internal Validity) การศึกษาความยึดมั่นผูกพัน กับการเรียนในฐานะตัวแปรเกินจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้นอันเป็นผลจากการขจัด หรือควบคุมตัวแปรเกินอย่างรัดกุม

ตัวแปรเกิน (Extraneous Variables) เป็นตัวแปรอิสระที่ไม่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษา แต่อาจมีผลต่อตัวแปรตามที่กำลังศึกษา ตัวแปรเกินจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับครูผู้วิจัยจะต้องพิจารณาจัดให้หมดอิทธิพลหรือนำมาเป็นตัวแปรควบคุม (Controlled Variable) โดยไม่ให้ปรากฏหรือมีผลในความแปรปรวนของตัวแปรตาม การควบคุมทำได้โดยดำเนินการให้มีความเท่าเทียมกันในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ศึกษา หากไม่ได้ควบคุมอย่างเหมาะสมอาจทำให้สรุปผลการวิจัยผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ (ศิริชัย กาญจนวาลี และชัยลิขิต สร้อยเพชรเกษม, 2557) ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นตัวแปรเกินประเภทตัวแปรแทรกซ้อน (Intervening Variables) และเป็นตัวแปรอิสระที่เป็นลักษณะภายในของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง การวัดจึงต้องวัดจากพฤติกรรมที่สังเกตหรือสิ่งที่ปรากฏภายนอกเพื่อสรุปอ้างอิงถึงคุณลักษณะภายในตัวแปร ดังนั้น ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้จึงเป็นตัวแปรแทรกซ้อนที่คาดว่าจะมีผลแทรกซ้อนร่วมกับตัวแปรอิสระที่ต้องการศึกษา ถ้าไม่ควบคุมให้ได้อาจส่งผลต่อตัวแปรตามที่กำลังศึกษาได้

แนวทางการจัดตัวแปรแทรกซ้อนในการวิจัยทางการศึกษา คือ การควบคุมไม่ให้มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม โดยความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่ควบคุมได้ยาก ดังนั้นผู้วิจัยอาจประยุกต์ใช้วิธีการควบคุมตัวแปร (Procedures for Controlling Variables) โดยนำตัวแปรดังกล่าวมาเป็นตัวแปรอิสระที่สนใจศึกษาร่วมด้วย (Building into design) โดยอาจใช้สเกลการวัดตัวแปร (Scale of Measurement) ประเภทสเกลจัดพวก (Nominal Scale) โดยเป็นสเกลขั้นพื้นฐานที่เป็นเพียงการจัดประเภท หรือจัดหมวดหมู่ลักษณะของตัวแปร (Distinctiveness) ซึ่งการวิจัยที่เลือกควบคุมตัวแปรประเภทนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาผลของวิธีการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียนที่มีระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกัน ซึ่งเป็นคุณลักษณะเดิมที่อาจมีผลต่อความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์หรือทักษะของนักเรียน เรียกว่า ผลหลัก (Main Effect) แล้วความแปรปรวนของผลสำเร็จหรือทักษะ ซึ่งเกิดจากวิธีการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียนที่มีระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ต่างกันจึงได้รับการตรวจสอบไปพร้อมกัน คือ ผลปฏิสัมพันธ์ (Interaction Effect) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบอาจใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) เป็นต้น ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ครูนักวิจัยไม่ควรมองข้าม ขณะเดียวกันควรให้ความสนใจศึกษาร่วมกับวิธีการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ได้สารสนเทศในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพกว้างขวางและแม่นยำยิ่งขึ้น

บทส่งท้าย

ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นตัวแปรสำคัญที่บ่งชี้คุณลักษณะ พฤติกรรม หรือความรู้สึกเชิงบวกของผู้เรียนที่มีส่วนร่วมหรือแสดงออกทางการเรียนรู้ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ทั้งด้านวิชาการ การทำกิจกรรม รวมถึงความภูมิใจในตนเองและมีความสุขกับการเรียนรู้ โดยความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของนักเรียน ซึ่งเป็นคุณลักษณะโดยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน โดยแต่ละคนจะมีระดับความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ครูผู้สอนไม่ควรมองข้าม และควรนำมาศึกษา วิจัย และวิเคราะห์เพื่อออกแบบและจัดการเรียนรู้สำหรับพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างครบถ้วนรอบด้านมากยิ่งขึ้น เพราะการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันควรพัฒนาให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคม เน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างสรรค์อนาคตที่ดีของสังคมโลก จึงได้มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเพียงเท่านั้น หากแต่ควรพัฒนาความต้องการที่อยากเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางจิตวิทยาสำคัญที่บ่งชี้ถึงการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน โดยการนำแนวคิดความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนนั้น ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนรู้ให้กับนักเรียนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้ดังนี้

1. การนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการกระตุ้นความสนใจของนักเรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การร่วมกันตั้งเป้าหมายความสำเร็จ การใช้กิจกรรม BBL หรือ Brain gym การแนะนำหลักการเรียน/วิธีปฏิบัติตนขณะทำกิจกรรม

การเรียนรู้ในคาบเรียน เช่น เพลง ละคร วิดีโอหรือสิ่งที่นักเรียนกำลังสนใจ ฯลฯ สิ่งสำคัญ คือ ครูต้องสร้างบรรยากาศให้นักเรียนไว้วางใจ เป็นมิตรกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนกล้าคิด พูด และลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน เกิดเป็นสัมพันธภาพที่ดีบนพื้นฐานการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผ่านการยิ้มแย้มแจ่มใส การไม่ตัดสินแต่เป็นผู้สะท้อนให้นักเรียนคิด เช่น การใช้คำถามแบบโสเครติส การใช้คำถามพัฒนาความคิดขั้นสูง เพื่อให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและรู้สึกเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการมีปฏิบัติ คิด-ทำ-นำเสนอ โดยเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก ซึ่งครูต้องวิเคราะห์และเลือกเนื้อหาที่สัมพันธ์กับมวลประสบการณ์เดิมของนักเรียนมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่หรือใช้เป็นสื่อ/ประเด็นการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ อาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มภายใต้แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือก่อน โดยครูควรแบ่งกลุ่มแบบละครระดับความยืดหยุ่นผูกพันกับการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนช่วยเหลือและเปลี่ยนความคิดเห็นกัน กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะพื้นฐานที่หลากหลาย ทั้งการอ่าน การเขียน การอภิปรายกลุ่ม การใช้เทคโนโลยี การนำเสนอ และทักษะทางสังคม ทั้งนี้ระหว่างทำกิจกรรมครูต้องกระตุ้นให้กำลังใจอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อนักเรียนทำงานสำเร็จครูอาจมีรางวัลและแรงจูงใจมอบให้จะช่วยทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน นอกจากนี้ครูควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีสื่อที่สอดคล้องและเข้าถึงสิ่งที่เรียนได้ง่ายและรวดเร็ว ฯลฯ

3. การสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ผ่านการระดมสมอง หรือกิจกรรมสะท้อนคิด เช่น Blackboard share และร่วมกันประเมินผลงานซึ่งเน้นการประเมินการปฏิบัติและนำเสนอแนะมาพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น สิ่งสำคัญคือ ครูควรมอบหมายงานรายบุคคลที่ทำทายความสามารถของนักเรียนแต่ละบุคคลเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกประยุกต์ใช้ความรู้ ลักษณะงานควรเป็นประเด็นหัวข้อที่เปิดกว้างและสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ควรส่งเสริมเจตคติเชิงบวกของนักเรียนต่อเรื่องที่ได้อ่านรู้ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียน

ขณะที่ครูปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนนั้นควรวางแผนและบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำสู่การทำรายงานการวิจัยในชั้นเรียนร่วมด้วย โดยอาจทำวิจัยในมิติของการศึกษาในฐานะเป็นตัวแปรต่าง ๆ เช่น การศึกษาแบบตัวแปรแทรกซ้อนด้วยวิธีการควบคุมตัวแปร โดยนำตัวแปรดังกล่าวมาเป็นตัวแปรอิสระที่สนใจศึกษาร่วมด้วยเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยที่น่าสนใจ เพราะความยืดหยุ่นผูกพันกับการเรียนรู้เป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยพัฒนาการศึกษาไทยให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ชนัญชิตา ทูมมานนท์, ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ, ชุตินา สุรเศรษฐ, จรินทร์ วินทะไชย์, ชนิกา ตันติเฉลิม, และดุสิตา

ทินมาลา. (2564). ผลของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีต่อระดับการยึดมั่นผูกพันในการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 23(2), 140-151.

https://so06.tcithaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/244878/168006

ทิพอาภา กลิ่นคำหอม. (2556). โมเดลเชิงสาเหตุของความยืดหยุ่นผูกพันของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ที่เกิดจากอิทธิพลของครู [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/43173>

นพมาศ ว่องวิทย์สกุล. (2557). การพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมความยืดหยุ่นผูกพันกับการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา: การทดลองแบบอนุกรมเวลา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].

Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/45811>

- ยุวดี พันธุ์สุจริต. (2554). การวิเคราะห์โมเดลทางเลือกของความยึดมั่นผูกพันกับโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผ่านการเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/26808>
- ลลนา เลิศจิระวงศ์. (2563). การพัฒนาความยึดมั่นผูกพันของผู้เรียนและความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Lalana.Ler.pdf>
- วิจารณ์ พานิช. (2556). สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย วงศ์ใหญ่, และมารุต พัฒนาผล. (2562). การโค้ชเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทางค์การพิมพ์.
- วิมลพันธ์ ทรายทอง. (2561). การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และความยึดมั่นผูกพันในการเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/124>
- ศิริชัย กาญจนวาสี และชัยสิทธิ์ สร้อยเพชรเกษม. (2557). ตัวแปรสำหรับการวิจัย: ความหมาย ประเภท การคัดเลือก การวัด และการควบคุม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 14(1), 9-37. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/article/view/45315/37497>
- สมชาย ทุนมาก. (2567). การพัฒนาความสามารถการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความยึดมั่นผูกพันกับการเรียนต่างกัน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน (CO – 5 STEPS) ร่วมกับแบบฝึกทักษะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนครพนม. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/6294>
- อุทุมพร รักดีวงศ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความผูกพันของผู้เรียนและ ความสามารถทางการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร บัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/308567>
- Hart, S. R., Stewart, K. & Jimerson, S. R., (2011). The Student Engagement in Schools Questionnaire (SESQ) and the Teacher Engagement Report Form-New (TERF-N): Examining the Preliminary Evidence. *Contemporary School Psychology*, 15(67-79). https://www.casponline.org/pdfs/pdfs/2011_journal_all_001-144-b.pdf
- Li, J. & Xue, E. (2023). Dynamic Interaction between Student Learning Behaviour and Learning Environment: Meta-Analysis of Student Engagement and Its Influencing Factors. *Behavioral Sciences*, 13(1), 59-74. <https://doi.org/10.3390/bs13010059>
- Skinner, E.A., & Belmont, M.J. (1993). Motivation in the classroom: Reciprocal effects of teacher behavior and student engagement across the school year. *Journal of Educational Psychology*, 85(4), 571-581. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.85.4.571>